

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávací materiál vytvořený v projektu OP VK

Název školy:	Gymnázium, Zábřeh, náměstí Osvobození 20
Číslo projektu:	CZ.1.07/1.5.00/34.0211
Název projektu:	Zlepšení podmínek pro výuku na gymnáziu
Číslo a název klíčové aktivity:	III/2 - Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT

Anotace

Název tematické oblasti:	Integrální počet
Název učebního materiálu:	Povrch rotačního tělesa
Číslo učebního materiálu:	VY_32_INOVACE_M0317
Vyučovací předmět:	Matematika
Ročník:	4. ročník vyššího gymnázia
Autor:	Jaroslav Hajtmar
Datum vytvoření:	17.2.2014
Datum ověření ve výuce:	17.3.2014
Druh učebního materiálu:	prezentace
Očekávaný výstup:	Student si dělá poznámky k probíranému tématu a průběžně řeší předkládané úlohy
Metodické poznámky:	Materiál – prezentace – je určen jako osnova výkladu nového učiva resp. pro účely opakování

Povrch rotačního tělesa

Jaroslav Hajtmar

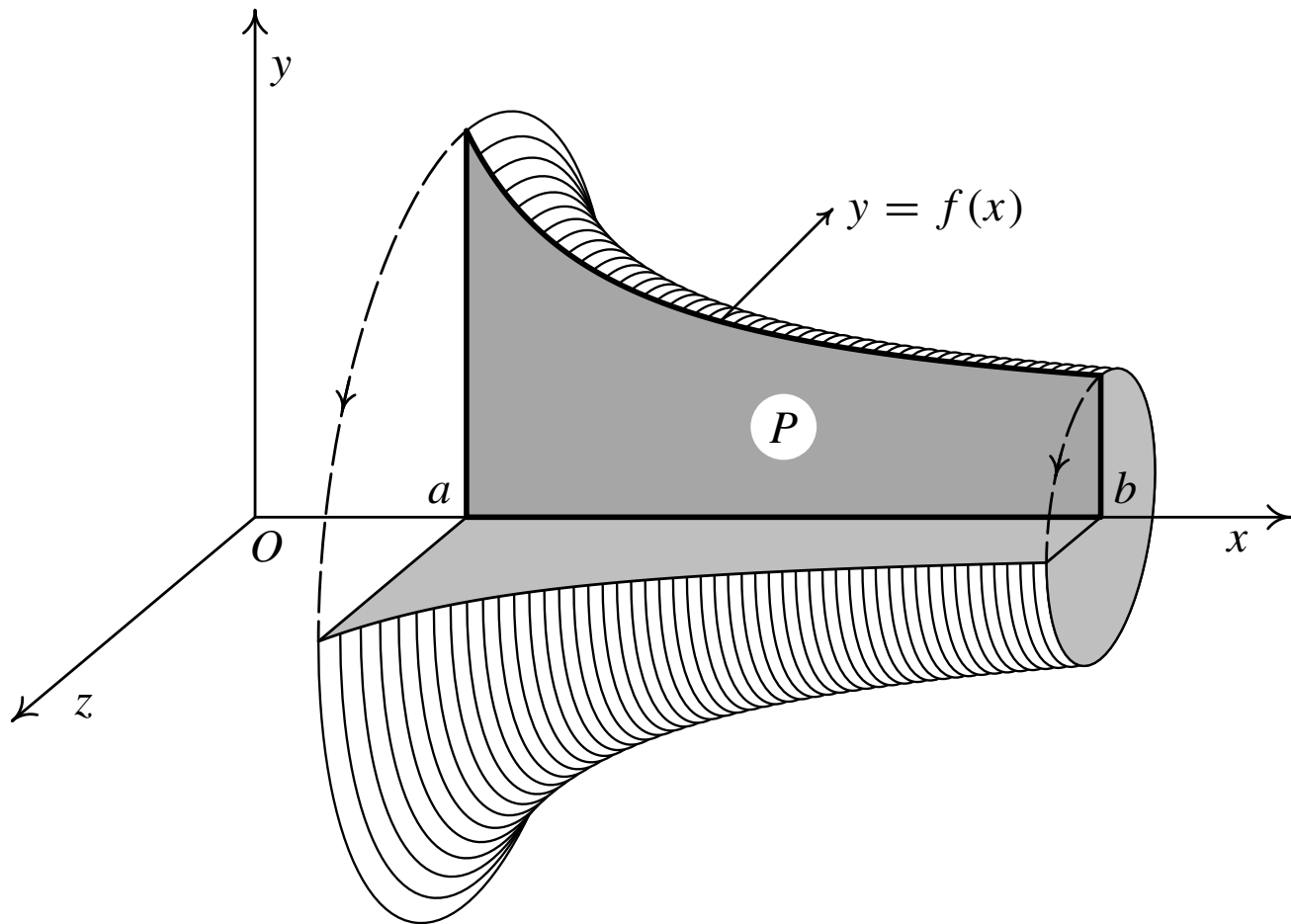
17.2.2014

Povrch rotačního tělesa

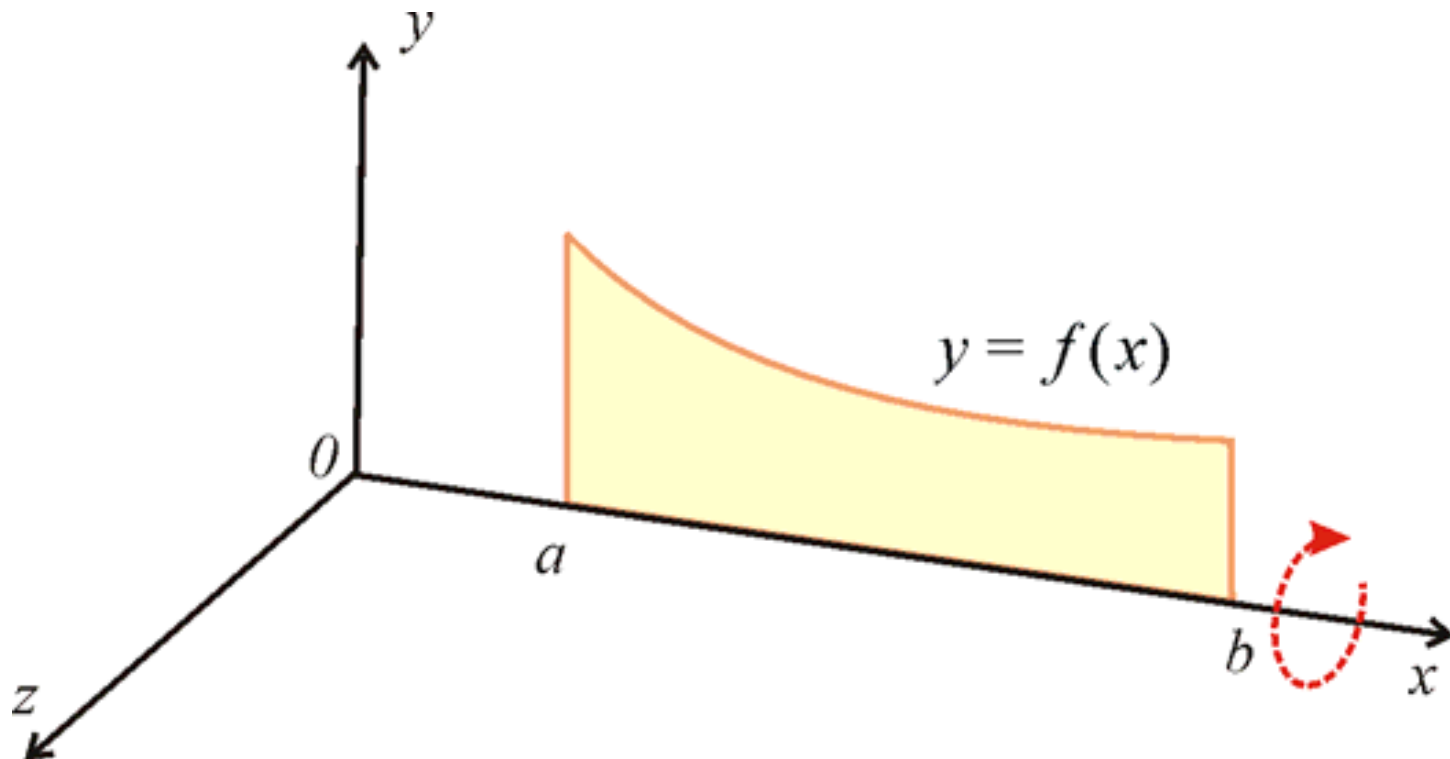
Princip:

- Řezy kolmými na osu rozřežeme těleso na „plátky“. Tentokrát nás zajímá „slupka“ jednotlivých plátků.
- Každý plátek můžeme aproximovat pláštěm jistého komolého kužele. Plášť vytvoří úsečka Δs_i , rotující kolem osy o_x .
- Aproximace povrchu pláště tělesa závisí na charakteru funkce a na počtu vepsaných komolých kuželů.
- Postupně zjemňujeme dělení intervalu – aproximace se zvětšuje.
- Obsah každého „plošného elementu“ je kladné reálné číslo.
- Plošné elementy (kladná čísla jako v případě aproximace obsahů ploch) sečteme pomocí určitého integrálu.

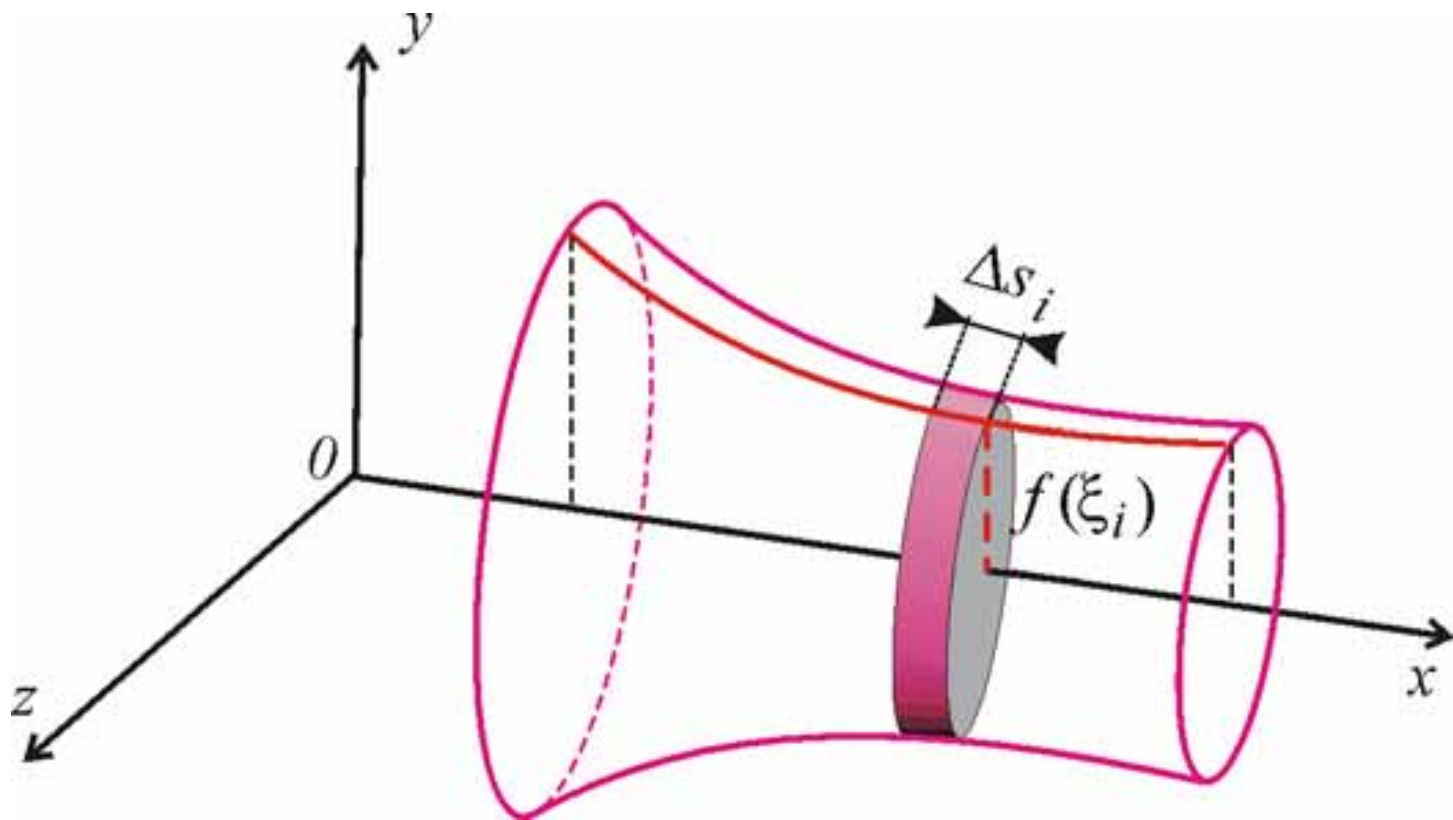
Rozřežeme rotační těleso na „plátky“

Rotace křivočarého lichoběžníka kolem o_x

Povrchový element

Povrchový element:

Komolý kužel o poloměru podstavy $f(\xi_i)$, výšce Δx_i a straně Δs_i .

Povrch pláště – povrchového elementu je:

$$\Delta S_i \approx 2\pi \cdot f(\xi_i) \cdot \Delta s_i$$

Povrch pláště celého tělesa

Přibližně roven součtu povrchů plátků (komolých kuželů) tj:

$$S \approx \sum_{i=1}^n \Delta S_i = \sum_{i=1}^n 2\pi \cdot f(\xi_i) \cdot \Delta s_i$$

Zjemňujeme dělení

Čím bude dělení intervalu jemnější, tím méně se bude součet povrchů plátků lišit od povrchu pláště daného tělesa.

Povrch pláště definujeme jako limitu tohoto součtu pro $n \rightarrow \infty$ tj. $\Delta s_i \rightarrow 0$.

Klademe tedy:

$$S = 2\pi \int_a^b f(x) \, ds$$

Délkový element ds :

Z kapitoly o délce křivky víme, že pro element délky křivky ds platí:

$$ds = \sqrt{(dx)^2 + (dy)^2} = \sqrt{1 + \left(\frac{dy}{dx}\right)^2} dx = \sqrt{1 + [f'(x)]^2} dx$$

Dosazením do předchozího vzorce dostaneme:

$$S = 2\pi \int_a^b f(x) \sqrt{1 + [f'(x)]^2} dx$$

Povrch pláště rotačního tělesa

Nechť je funkce $f(x)$ spojitá a nezáporná na intervalu $\langle a, b \rangle$ a má zde spojitou derivaci $f'(x)$. Pak pro obsah rotační plochy vzniklé rotací oblouku křivky $f: y = f(x)$ kolem osy o_x platí:

$$S = 2\pi \int_a^b f(x) \sqrt{1 + [f'(x)]^2} dx$$

POZN: Pokud chceme spočítat povrch celého rotačního tělesa, musíme přičíst k ploše pláště ještě obsahy dvou kruhů, které tvoří pomyslné podstavy rotačních těles. Kruhy mají poloměry $f(a)$ a $f(b)$, kde a, b jsou integrační meze.

Podstavy tak mají obsahy $S_1 = \pi f^2(a)$, $S_2 = \pi f^2(b)$.

Odvození základních vzorců

Úloha:

Ověřte základní vzorec pro povrch kužele s podstavou o poloměru r a výškou v .

Návod: Umístěte do souřadné soustavy vhodně přímku, jejíž rotací kolem osy o_x na jistém intervalu vznikne požadovaný kužel a následně určete jeho povrch.

Úloha:

Ověřte základní vzorec pro povrch koule o poloměru r .

Návod: Umístěte do souřadné soustavy vhodně kružnici, jejíž rotací kolem osy o_x na jistém intervalu vznikne požadovaná koule.

Použité materiály a zdroje

- Petáková, RNDr. Jindra. Matematika: Příprava k maturitě a k přijímacím zkouškám na vysoké školy. Dotisk 1.vydání. Praha: Prometheus, 2003. 303 s. ISBN 8071960993.
- Hošková Š., Kuben J., Račková P., Integrální počet funkcí jedné proměnné [online]. 2013 [cit. 2013-04-15]. File: ip.pdf. Dostupný z WWW: <<http://home1.vsb.cz/~s1a64/cd/pdf/print/ip.pdf>>.
- Tomica, R. Cvičení z matematiky – I. Brno: VAAZ, 1974.
- Kreml P., Vlček J., Volný P., Krček J., Poláček J., Matematika II [online]. 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z WWW: <<http://homen.vsb.cz/~kre40/esfmat2/>>
- Archiv autora